

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 81'42(043)

ROȘCOVAN NINA

**DIMENSIUNEA INTERTEXTUALĂ A EDITORIALULUI ÎN
LIMBILE ROMÂNĂ, ENGLEZĂ ȘI FRANCEZĂ**

621.06 – TEORIA TEXTULUI; ANALIZA DISCURSULUI; STILISTICĂ

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

Chișinău, 2018

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului de Lingvistică Română și Știință Literară, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău.

Conducător științific:

ZBANȚ Ludmila, dr. hab., prof. univ., 621.06 – Teoria textului; analiza discursului; stilistică

Referenți oficiali:

MANOLI Ion, doctor habilitat în filologie, profesor universitar

GHERASIM Alexandra, doctor în filologie, conferențiar universitar

Componenta Consiliului Științific Specializat:

CONDREA Irina, președinte al CȘS, doctor habilitat în filologie, profesor universitar

VARZARI Elena, secretar Științific al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar

PRUS Elena, doctor habilitat în filologie, profesor universitar

BARBUȚĂ Ion, doctor în filologie, conferențiar universitar

LIFARI Viorica, doctor în filologie, conferențiar universitar

MARIN Constantin, doctor habilitat în științe politice

Susținerea va avea loc la 28 iunie 2018, ora 11.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30.621.06-02 la Universitatea de Stat din Moldova, str. M. Kogălniceanu 65, bloc 1, sala 5, MD - 2009

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 25 mai 2018

Secretar științific

al Consiliului științific specializat:

_____ VARZARI Elena
dr. în filologie, conf. univ.

Conducător științific:

_____ ZBANȚ Ludmila
dr. hab., prof. univ.

Autor :

_____ Roșcovan Nina

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei și necesitatea cercetării subiectului cuprins în titlul prezentei lucrări: *Dimensiunea intertextuală a editorialului în limbile română, engleză și franceză* sunt condiționate de tendințele noi, regăsite în cercetările moderne asupra textului, în special ale intertextualității. Actualitatea subiectului rezidă în transpunerea conceptului de intertextualitate, preluat din cadrul analizei textului, în domeniul interpretării editorialului din presa de limbă română, engleză și franceză. Editorialistul și autorul textului literar au în comun intenția creării unui text destinat unui public larg, având totodată diverse intenții comunicative. Conexiunile stabilite de editorialist condiționează rolul de pivot al intertextualității în constituirea relațiilor referențiale în universul discursiv al editorialului. Fundamentarea direcțiilor de interpretare a editorialelor, pornind de la conceptul intertextualității, a determinat efectuarea unui studiu cu un caracter transdisciplinar, ce are la bază corelarea conceptelor de intertextualitate și interculturalitate ale editorialului. Datorită modalității complexe de realizare a intertextualității, care permite codarea informației prin întrepătrunderea textelor precedente cu cele prezente, realizată în planul expresiei lingvistice grație unui inventar comprehensiv de mijloace lingvistice și discursive, mecanismul intertextual este postulat drept un concept eficient de analiză a editorialelor și mijloc de comunicare autor-cititor reprezentativ pentru dialogul intertextual, intercultural, care necesită un proces interpretativ complex.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Pornind de la diversitatea abordărilor conceptului de intertextualitate, considerăm util și important un studiu complex și integrator ce ar reflecta esența acestuia, discernută prin abordare cognitivă, pragmasemantică și lingvistică. Studiul de față se situează la confluența lingvisticii și a comunicării mediatice. În pofida multitudinii de școli interesate de cercetarea problematicii date, observăm o insuficiență a studiilor axate pe aspectul intertextual al editorialelor, constatare ce face indispensabilă investigarea cât mai exhaustivă a intertextualității în presa scrisă, în baza analizei unui material lingvistic autentic, pentru a oferi o viziune integratoare asupra conceptului și asupra formelor intertextuale atât ca obiect al investigației științifice, cât și ca mod de funcționare a acestora în editoriale.

Scopul propus în prezenta cercetare este de a elucida scenarii de manifestare a intertextualității în textul editorialului în limbile română, engleză și franceză atât din punctul de vedere al producerii textuale, cât și al receptării și interpretării textului prin integrarea rezultatelor studiilor de teorie a textului, de analiză a discursului, de pragmatică și comunicare interculturală. **Obiectivele** lucrării vizează:

- să schițăm un cadru teoretic și metodologic favorabil elaborării unui studiu de pragmatică a textelor articolelor de opinie (editoriale) scrise;

- să argumentăm dimensiunea intertextuală a editorialelor, în poziția lor de articole persuasive de opinie, constatând dacă editorialistul recurge la intertextualitate ca strategie de generare de semnificații, apelând la competențele, rațiunea și emoțiile cititorului;
- să stabilim mecanismele de funcționare și particularitățile de manifestare a intertextualității în editoriale;
- să efectuăm o tipologizare a formelor de intertextualitate (în baza corpusului de analiză) și a relațiilor ce se stabilesc între textul editorialului și pre-textele și conceptele (evenimentele încadrate în condiții socioculturale concrete) valorificate, care se actualizează grație prezenței mai multor indicatori, utilizați în scopul de a convinge și a influența receptorul;
- să descriem funcțiile intertextualității (în baza corpusului de analiză), în calitate de indici ai dialogului între editorialist și receptorii textului său, ținând cont de exigențele acestui tip de discurs;
- să analizăm tehnicile intertextuale care contribuie la actualizarea demersului discursiv în textul editorialului în procesul derulării cadrului referențial;
- să realizăm o analiză a mesajului intertextual în contextul globalizării în editorialele din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte;
- să investigăm modul în care același conflict și aceiași participanți sunt reprezentați în editorialele publicate în limbile română, engleză și franceză.

Metodologia cercetării științifice. Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării se conformează complexității obiectului de studiu. În cercetarea noastră am încercat o abordare interdisciplinară, axată pe elemente și teorii din diverse domenii de cercetare, precum teoria textului, analiza discursului, semantică, pragmatică și comunicare interculturală. Metodele de bază care au contribuit la soluționarea problemei propuse pentru cercetare sunt *analiza și interpretarea viziunilor lingvistice ale conceptului de intertextualitate*; acestea permit să identificăm un traseu universal al fenomenului intertextualității, atestându-l inițial în abordările poststructuraliste, apoi în cele axate pe aspectul comunicativ, deci prin excelență pragmasemantic, ce a avut ca rezultat recunoașterea caracterului textual, discursiv, intercultural al fenomenului în cauză. Metodele *analizei selective* și *analizei contextuale* au fost utilizate prin aplicarea unui model de interpretare intertextuală axat pe identificarea formelor de intertextualitate și a elementelor de intertextualitate pe parcursul lecturării liniare și nonliniare, prin revenirea la textul-sursă, operațiuni succesive ce permit atribuirea formelor de intertextualitate unor texte preexistente în cadrul textului universal, recunoașterea procesului de actualizare și decodarea finală a mesajului în baza mărcilor intertextuale. *Analiza comparativă* și *analiza descriptivă* a editorialelor provenite din surse în limbi diferite (româna, engleză și franceză), cu orientări ideologice și politici editoriale distincte, demonstrează faptul că aceeași realitate obiectivă poate fi prezentată din perspective subiective diferite, dar cu împletiri intertextuale identice sau

aproape identice, valorificând surse comune de texte preexistente. O asemenea abordare are menirea de a demonstra că intertextualitatea devine un instrument utilizat pe larg de către editorialiști, care își concep discursul astfel încât să influențeze receptorul pentru ca acesta să împărtășească opinia editorialiștilor.

Noutatea și originalitatea științifică. Cercetarea propune o viziune originală a editorialului, prin aplicarea unei analize a proiectării intertextualității în codarea mesajelor materializate în enunțuri înscrise în comunicarea mediatică interculturală (editoriale în limbile engleză, franceză și română). Abordarea textului printr-o nouă epistemă antropologică, cognitivă ca item central în realizarea funcției comunicative a limbii a permis să considerăm conceptul de intertextualitate drept indispensabil în actualizarea pragmatică a enunțării. Modelul teoretic al intertextualității cu care operăm se bazează pe interacțiunea text/extratext – editorialist – text₁ – lector, urmând linia M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, model completat prin reflecțiile noastre, care au generat o tipologizare a formelor de intertextualitate (*orizontală, verticală, mixtă*). Această metodologie constituie o încercare de a demonstra implicarea autorului (*intertextualitate a scriiturii*), asumarea de către cititor (*intertextualitate a receptării*) a unei poziții de coparticipare la procesul căutării de semnificații în pânza intertextuală a posibilelor mesaje ascunse în lumea textelor ce-i permite perceperea și evaluarea evenimentelor, acțiunilor, stărilor de lucruri din perspectiva instanțelor menționate de editorialist, în afara limitelor culturale sau geografice.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de investigație ține de analiza efectelor discursive declanșate de aplicarea mecanismelor intertextualității la editorial și evaluarea rolului situației pragmasemantice și culturale în decodificarea mesajului, formulat de editorialist, de către destinatarul său plural. Cercetarea își aduce aportul la valorificarea tradiției filologice prin dezvoltarea unui model interpretativ bazat pe conceptul de intertextualitate și pe formele de intertextualitate rezultate din percepția subiectivă a surselor intertextuale. Eficiența modelului a fost confirmată prin analiza unui material factologic reprezentativ.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în stabilirea relevanței intertextualității în cadrul abordării pragmasemantice și interculturale a editorialelor și a creării diverselor efecte comunicative; sintetizarea clasificării intertextualității în editoriale și evidențierea mecanismelor de manifestare a intertextualității în editoriale din presa de limbă română, engleză și franceză; analizarea modalității prin care intertextualitatea este proiectată în textul editorialelor prin intermediul instrumentelor intertextuale și a funcțiilor sale; identificarea interferențelor (inter)textualului și (inter)culturalului în spațiul discursiv al articolului de fond; efectuarea unei analize multiaspectuale și interdisciplinare a intertextualității, ținându-se cont de particularitățile editorialului, de statutul și intențiile autorului, de implicațiile pragmasemantice și pragmaculturale ale formelor de intertextualitate în identificarea sursei informative.

Valoarea aplicativă se confirmă prin rezultatele obținute privind explorarea mecanismului intertextualității. Inventarierea modelelor, corelarea textualului și a culturalului, analizate separat și în ansamblu, facilitează perfecționarea metodelor de cercetare din diverse perspective (semantică și pragmatică) a intertextualității. Prin urmare, valoarea aplicativă a prezentei cercetări se certifică prin posibilitatea aplicării concluziilor obținute la analiza perspectivei autorului, a dimensiunii subiective a textului editorial, a funcțiilor sale referențiale, evaluative, persuasive și comunicative în producerea de efecte discursive în cadrul cursurilor universitare de tipologie a textului, interpretare a textului, pragmatică a textului, lingvistică și analiză textuală atât la facultățile filologice, cât și la facultățile de jurnalism și științe ale comunicării, istorie, filosofie, politologie etc. Acest construct metodologic de interpretare a textului are la bază evidențierea formelor de intertextualitate relevante pentru intențiile persuasive și de formator de opinie ale editorialistului, fapt ce conduce la eficientizarea înțelegerii și interpretării textului editorial.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere sunt următoarele:

- intertextualitatea este utilizată ca practică generativă (intertextualitatea se prezintă ca o unealtă de producere de texte, semnificații și conotații noi) și ca strategie de interpretare textuală (intertextualitatea ca unealtă de interpretare textuală a mesajului, subiectivitatea destinatarului formând semnificații și texte noi), editorialul fiind spațiul discursiv-textual unde interferează ambele tendințe.
- sursele și argumentarea intertextuală servesc ca fundal de concepere a textului produs (editorial), iar strategiile intertextuale au drept rezultat producerea efectelor comunicative, utilizate cu intenția implicită de a ghida destinatarul către o anumită interpretare a conținutului editorialului și o anumită reacție;
- intertextualitatea promovează în editoriale interacțiunea interculturală în societatea contemporană globalizată, diluând limitele culturale și geografice. Editorialistul face apel la toți interlocutorii capabili să descifreze mesajul, indiferent de cultura la care aparțin;
- aplicate la studierea oricărei limbi și culturi, editorialele cu elemente de intertextualitate pot contribui la formarea și evaluarea competențelor de interpretare și la organizarea eficientă a procesului didactic în cadrul disciplinei respective.

Implementarea rezultatelor științifice. Analiza proiectării intertextualității în procesul de codare și decodare a mesajelor în textul articolului editorial s-a dovedit a fi eficientă în analiza textelor incluse în curricula universitare la disciplinele *Interpretarea textului / discursului*, *Tipologia textelor/discursurilor engleze*.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost prezentate în cadrul a 12 conferințe și colocvii naționale și internaționale.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei au fost publicate 10 articole.

Volumul și structura tezei. Cercetarea este expusă în 155 de pagini de text de bază și este alcătuită din adnotări, cuprins, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 5 tabele, 10 figuri, bibliografie, 7 anexe, un glosar de termeni, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autoarei.

Cuvinte-cheie: text, discurs, intertextualitate, intertext, lectură intertextuală, competență intertextuală, intertextualitate orizontală, intertextualitate verticală, intertextualitate mixtă, comunicare interculturală, editorial, funcțiile intertextualității.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt descrise actualitatea temei de cercetare și importanța problemelor investigate, scopul și obiectivele tezei, caracterul inovator al studiului, suportul teoretico-metodologic, problema științifică importantă propusă spre soluționare, inovația științifică, importanța teoretică și valoarea practică, obiectul și materialul factologic al investigației.

Capitolul 1, *Lecturile multiple ale conceptului de intertextualitate în studiile moderne*, constituie o sinteză analitică a studiilor de specialitate consacrate textului, discursului și intertextualității. Acest compartiment al lucrării propune o prezentare sinoptică, în plan diacronic și sincron, a principalelor direcții și domenii de cercetare a textului, discursului și intertextualității și urmărește (re)descoperirea unor noi piste de actualizare și aprofundare a fenomenelor textuale și a dinamicii acestora din perspectivă pragmasemantică.

Cadrul teoretic îl constituie lingvistica textuală și analiza discursului, integrând viziunea mai multor direcții de cercetare asupra enunțului, textului și discursului, și anume: de o parte, dialogismul (formalismul rus – M. Bahtin); naratologia franceză contemporană (R. Barthes, J. Kristeva, G. Genette); lingvistica comunicativă (E. Benveniste, P. Charaudeau, H. Widdowson), analiza de discurs (O. Ducrot, C. Kerbrat-Orecchioni), lingvistica textuală (P. Ricoeur, D. Maingueneau); de altă parte, constituirea și definirea statutului intertextualității și corelarea sa cu principiile prioritare de cercetare în cadrul lingvisticii moderne (abordare pragmasemantică). Obiectul de cercetare vizează indicii prezenței mai multor voci (polifoniei), sau, mai bine zis, indicii prezenței în interiorul unui text a unor elemente (mărci ale intertextualității) ale textelor precedente.

Perspectiva pragmasemantică în care textul este un sistem comunicațional, produs intenționat pentru transferul unei informații codificate, permite să-l calificăm drept un instrument al comunicării lingvistice între emițător/editorialist și receptor/cititor. Numai prin prezența emițătorului și a receptorului (real sau virtual) este posibilă comunicarea, adică producerea și receptarea textului. Textul nu este același pentru emițător și pentru receptor pentru că, în actul de comunicare, fiecare dintre ei intră cu diferite premise, și, în plus, textul se prezintă ca o variabilă, pentru că situația pragmatică de receptare nu este niciodată identică cu momentul producerii textului. Producerea și receptarea semnelor sunt condiționate istoric și geografic, adică în spațiu și în timp, și sunt strict determinate de premise

semnificative externe și interne (precum spațiul, timpul, situația actului de comunicare, la fel și factorii psihologici/sociologici ai emițătorului/receptorului).

Compartimentul dat al cercetării este constituit în baza teoriilor despre intertextualitate cu precădere în lucrările oferite de M. Bahtin, J. Kristeva, R. Barthes, Tz. Todorov, Ph. Sollers, G. Genette, M. Riffaterre, U. Eco, J. Culler, L. Jenny, A. C. Ginoux, G. Allen, J. Derrida, C. Hăulică, N. Manolescu, E. Ungureanu. În albia acestor repere bibliografice, definim *intertextualitatea* ca *fenomenul prezenței unui text în alt text, deci dialogul dintre textul prezent și cele anterioare, însă acest proces nu poate fi considerat doar o transpunere, o copiere sau o imitare, ci este o utilizare subiectivă subtilă, în același timp creativă a prototipurilor anterioare, care sunt aduse la o formă nouă grație noului context de funcționare*. Intertextualitatea este, în opinia noastră, modul în care textele interacționează pentru a crea semnificații, sau, mai exact, pentru a produce conotații noi, chiar fără precedent, existența lor fiind condiționată de contextul pragmatic de comunicare. Atât geneza textelor, cât și comprehensiunea lor deschide interpretări multiple, condiționate de competențele de diferit ordin ale destinatarilor textelor nou-create ce înglobează conținuturi elaborate anterior.

Analiza detaliată a scrierilor moderne asupra intertextualității ne-a condus spre delimitarea a trei grupuri mari de opinii, gravitând în jurul unor nume bine cunoscute: **interpretare restrânsă** - situează intertextualitatea în interiorul textului literar, între elementele structurii acestuia – *intertextualitate internă*. Reflectă poziția lui Tz. Todorov, S. Vultur care definește intertextualitatea ca o configurație a textului, „o poartă deschisă spre zona poiesisului”, capabilă să indice, nu doar emergența „elementelor străine”, ci și „posibilitatea de a relaționa fragmente sau nivele interne ale textului” [17, p. 6-7]. **Interpretare curentă** - relaționarea diferitor texte - *intertextualitate propriu-zisă*. Promovează idea productivității textului: J. Kristeva: „orice text este un intertext, orice text este o intersecție de mai vechi citate, permutarea textelor fiind una din căile de reconstruire a limbii de către text” [11, p. 252], Ph. Sollers: „un text se scrie cu texte și nu numai cu fraze sau cuvinte”, astfel, el nu se „inspiră” din alte texte și nu are „izvoare”, dar le recitește, le „rescrie”, le redistribuie în spațiul său, le „descoperă joncțiunile fundamentale” pe care le utilizează în propria sa joncțiune [15 p. 28]; R. Barthes: „este o țesătură de citate, provenite din mii de focare de cultură” [29, p.142-148], J-L. Beaudry: „textul – spațiul de intersecție a altor texte” [3, p. 229], J. Derrida: „textul poate fi înțeles doar în relația sa cu alte texte” [apud 20, p. 65], L. Jenny: „scriitorul nu poate decât să imite un gest mereu anterior, niciodată original; singura sa putere este să amestece scrierile, să le contrarieze pe unele prin celelalte, astfel încât să nu se sprijine niciodată pe una dintre ele”, I. Radulian, C. Vlad, I. Plămădeală, etc. prezentând textul ca dublă scriitură/lectură, atât autorul, cât și cititorul participă la procesul de continuă producere a textului.

O a treia **interpretare foarte largă** - noțiunea transgresează domeniul literaturii, legând textul literar de „textul infinit” – *intertextualitate externă*. Remarcată în viziunea lui R. Barthes, care insistă

asupra faptului că toate practicile semnificative pot genera un text. Intertextualitatea presupune „imposibilitatea de a trăi în afara textului infinit, fie că acest text este Proust, sau ziarul, sau ecranul televizorului: cartea face sensul, sensul face viața” [2, p. 59]. J. Kristeva (ideologem), P. Ricoeur: „cariera textului se sustrage orizontului finit trăit de autorul său.” [12, p. 55], C. Hăulică: „întregul text universal concentrat în text: un text străbătut de texte, brăzdat de texte, incluzând în mod amețitor texte a căror origine e pe cale de a se șterge... este una din cele mai sugestive metafore pentru nelimitata intertextualitate” [10, pp. 21-22], I. Diaconescu: „întreaga zestre culturală și științifică a unui popor conservată prin mijloace lingvistice, s-ar constitui într-un text total” [7p. 12].

Sintetizând rezultatele cercetărilor consacrate, în general, problemei intertextualității (R. Barthes, J. Kristeva, P. Ricoeur, A. C. Ginoux, G. Allen, C. Hăulică, S. Vultur, P. Cornea, E. Mihăilă, M. Riffaterre, U. Eco, J. Culler, ș.a.) delimităm următoarele binoame tipologice de intertextualitate: *generalizată/restrânsă*, *implicită/explicită*, *aleatorie/obligatorie*, *generală/particulară*, *inconștientă/conștientă*, *a scriiturii/a lecturii*, etc. Din multiplele modele teoretice elaborate, modelul teoretic al intertextualității cu care operăm se bazează pe interacțiunea: text/extratext – editorialist – text₁ – lector, urmând linia M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, model completat prin reflecțiile noastre, care au generat o tipologizare a formelor de intertextualitate (*orizontală*, *verticală*, *mixtă*).

Varianta scrisă a presei de opinie – editorialul – se distinge printr-un set încheșat de forme de intertextualitate utilizate cu rol de consolidare a textului, cu funcția de a media relația autor – text – cititor. Subliniem că elementul constitutiv al tuturor formelor de reprezentare intertextuală, coloana intertextualității, este *referința*, sau, mai bine zis, procesul de *referire*, fie că este implicit obiectivă sau subiectivă, actualizarea sa fiind dictată de contextul textual și intertextual. Actul de referință constă în folosirea unor forme lingvistice (cuvânt, sintagmă) pentru a evoca entități ce aparțin mai multor universuri (reale sau fictive). În viziunea cercetătoarei Catherine Kerbrat-Orecchioni, referința este procesul de punere în relație a enunțului cu referentul, adică mecanismele care fac să corespundă unor unități lingvistice anumite elemente din realitatea extralingvistică [23, p. 39].

Locutorul își păstrează rolul principal în actualizarea referinței și furnizează receptorului/interlocutorului instrumente pentru a identifica referenții vizați în contextul dat. Astfel, referința presupune cooperarea dintre participanții actului de comunicare, cu finalități diferite, uneori cu rezultate negative (eșec interpretativ), dacă receptorul nu identifică referentul.

În funcție de localizarea intertextului și a sursei intertextuale, identificăm următoarele forme de intertextualitate, utilizate de editorialiști pentru a crea efecte discursive de sens:

- **intertextualitate orizontală**, care cuprinde forme de intertextualitate în sens restrâns (legătura text – text) în editoriale. Propunem bifurcarea acestui tip de intertextualitate în: a) *intertextualitate manifest* – referințe demarcate explicit, cu funcția de a prezenta ideile altora în discurs

– utilizată cu scop informativ și argumentativ, având ca instrument de construcție intertextuală citatul direct – practica esențială a intertextualității, și b) *intertextualitate constitutivă* – reprezentată prin fuzionarea textelor anterioare cu noile texte, care pot fi asimilate, se pot contrazice sau pot crea imagini noi prin ecoul textului-sursă – realizată prin *citatul indirect* (prezentat de un enunțiator generic ca trăsătură reprezentativă pentru contextul intertextual al editorialului), prin *clișeu* (construcție ingenioasă care produce ironie sau transmite informații incomode) și prin *referința* propriu-zisă ca instrument de constituire a intertextualității (trimiterea către oricare reprezentare formală a textului-sursă). În această categorie se regăsesc în calitate de instrumente intertextuale metafora și metonimia (metafora se bazează pe principiul analogiei, pe când metonimia utilizează principiul contiguității (R. Jakobson); ambele sensibilizează și ambiguizează mesajul în funcție de talentul autorului și de mesajul ce se dorea a fi transmis cititorului).

- **intertextualitate verticală**, care cuprinde forme de intertextualitate în sens larg (legătura text – extratext) în editoriale. Această formă de intertextualitate implică stabilirea legăturilor între textul produs și ansamblul textual (polisistemul istoric, social, politic) care încorporează dimensiunile spațiale, temporale, cognitive. Instrumentele de care face uz acest tip de intertextualitate sunt: *aluzia* (în calitate de strategie de intensificare a mesajului prin suplینirea unui punct de vedere), metafora și metonimia. Menționăm că în demersul nostru metafora și metonimia sunt invocate doar tangențial, din motiv că cercetarea efectuată de noi este doar un început în ceea ce privește studiarea intertextualității în editoriale. Dar acestea vor constitui, indubitabil, direcția noastră de cercetare în investigațiile ulterioare.

Totodată, remarcăm prezența unei subcategorii de **intertextualitate mixtă**, generată de combinațiile de conexiuni intertextuale complementare și motivată de faptul că instrumentele intertextuale nu sunt utilizate de sine stătător în textul produs, ci sunt motivate de alegerea și stilul autorului.

Această metodologie constituie o încercare de a demonstra, de o parte, implicarea autorului (*intertextualitate a scriiturii*), iar de altă parte, asumarea de către cititor (*intertextualitate a receptării*) a unei poziții de co-participare la procesul căutării de semnificații în pânza intertextuală a posibilelor mesaje ascunse în lumea textelor ce-i permite perceperea și evaluarea evenimentelor, acțiunilor, stărilor de lucruri din perspectiva instanțelor menționate de editorialist, în afara limitelor culturale sau geografice. Toată tipologia identificată este argumentată și ilustrată în capitolele doi și trei ale cercetării.

În **Capitolul 2**, intitulat *Editorialul prin prisma jurnalismului de opinie*, analizăm scenarii de proiectare interculturală a intertextualității prin prisma identificării surselor culturale respective; astfel efectuăm o cercetare lingvistică a formelor de intertextualitate în calitate de indici interculturali.

În acest capitol propunem o examinare a posibilităților de definire și interpretare a editorialului, considerându-l unul directiv în jurnalismul de opinie și epicentru al discursului mediatic, care întrunește toate atributele categoriale ale genului. Acest compartiment al cercetării este constituit în baza teoriilor despre limbajul jurnalistic și tipologia textelor mediatice, cu precădere în lucrările oferite de S. Preda, V. Ilincan, S. Dumistrăcel, R. Coman, M. Coman, I. Coteanu, P. Diaconescu, D. Rovența-Frumușani, S. Dumistrăcel, R. Zafiu, O. Bălănescu, și R. Keeble. În cele mai multe accepțiuni, formulate în scrierile teoretice, stilul publicistic se regăsește între stilul beletristic și cel științific, fiind un câmp important de analiză din perspectivele semiotică, pragmatică și teoria informației [16, p. 236-244].

Constatăm divizarea textelor publicistice în două mari categorii: presa dominată de componenta *de informare* și presa construită pe componenta *de opinie*, persuasivă. Din prima categorie, numită de F. Ioncioaia „texte informative”, fac parte: știrea simplă sau extinsă, relatarea, reportajul, interviul, ancheta, cronica, fiecare sub diversele sale înfățișări, și în cea de a doua numită de autoare „texte apreciative” se regăsesc: eseu, studiul, editorialul, tableta etc. [9, p. 46]. În aceeași ordine de idei, R. Coman precizează că în articolele de analiză, de comentariu, în editoriale, sunt vizate scena politică sau un singur aspect edificator al acestei scene, ansamblul societății sau o etapă de dezvoltare socială. Jurnalistul trebuie, în primul rând, să fie convingător și să ofere cititorului măsura întregii sale capacități de obiectivare [5, p.144].

Stilul publicistic este unul funcțional, deschis intertextualității la fel de mult ca și stilul literar, din motiv că jurnaliștii fac apel la sursele intertextuale în vederea consolidării demersului mediatic. Intertextualitatea devine elementul inerent procesului de creare de semnificații, pe de o parte, și celui de decodare și interpretare, pe de altă parte.

O profundă analiză a intertextualității presupune necesitatea de a releva statutul editorialului la nivel de gen și legătura cu conceptul de intertextualitate. În baza teoriilor despre editorial cu precădere în lucrările oferite de S. Preda, C. F. Popescu, M. Coman, L. Chiorean, J. Schaffer, I. Deac, T. Van Dijk, S. Dumistrăcel, avansăm o descriere (*definiție*) a **editorialului**, și anume, prin articolul editorial înțelegem *genul scris al discursului mediatic, al cărui text este încărcat semantic, editorialistul mizând pe reprezentările create în mintea locutorului său de sensul conotativ al elementelor intertextuale utilizate și având sarcina să formuleze puncte de vedere pe baza competențelor cognitive pentru soluționarea unei probleme, textul respectiv având un volum mic (succinct) și un sistem referențial (intertextual) definit.*

În conformitate cu caracteristicile distinctive ale genurilor în cadrul aceluiași tip de discurs, cu respectarea unor parametri precum volum, structură, canal, observăm că genul de articol editorial, în calitate de sub-gen al discursului mediatic, presupune un volum mic, o structură intertextuală și un canal (în formă scrisă de realizare) [133]. Din multiplele trăsături categoriale ale editorialului S. Preda

deosebește: acuratețea stilului (clar și precis), credibilitatea, stilul inconfundabil al jurnalistului și adecvarea [13, p. 160]. Ajungem să conchidem că discursul editorial prezintă mesajul formulat în scris, care funcționează într-un context anumit (se concentrează în jurul unui eveniment de bază - „topic discursiv” - (Condrea I.)) și are ca scop să trezească o anumită reacție din partea destinatarilor săi selecți.

Cititorii constituie audiența nominală, autorul orientându-și mesajul fie către un cetățean exigent, fie dezorientat, aflat în derivă, fie pe punctul de a lua o decizie. După părerea cercetătorului S.Dumitrăcel, comunicarea jurnalist – cititor urmează modelul conversației fatice, „mai mult decât să sporească universul de cunoaștere al interlocutorilor, comunicarea își propune să întărească relația cu aceștia [33, p. 34-35]. În aceeași ordine de idei, T. Van Dijk afirmă că toate practicile sociale, în care sunt implicați oamenii, sunt monitorizate, înțelese și intenționate în termenii „modelelor” mintale. Aceste modele sunt personale, subiective și dependente de context: ele reflectă ceea ce indivizii știu și gândesc despre evenimente specifice și explicitează faptul că astfel de evenimente și acțiuni sunt interpretate în mod subiectiv. Editorialistul apelează la aceste „modele” mintale, pentru a dialoga cu destinatarul mesajului său. Prin urmare, editorializarea implică „activarea modelelor post-existente” [30, p. 27]. Modificările de atitudine în conceperea raportului text-realitate, emițător-destinatar determină dialogismul editorialului (reflexat în Figura 1).

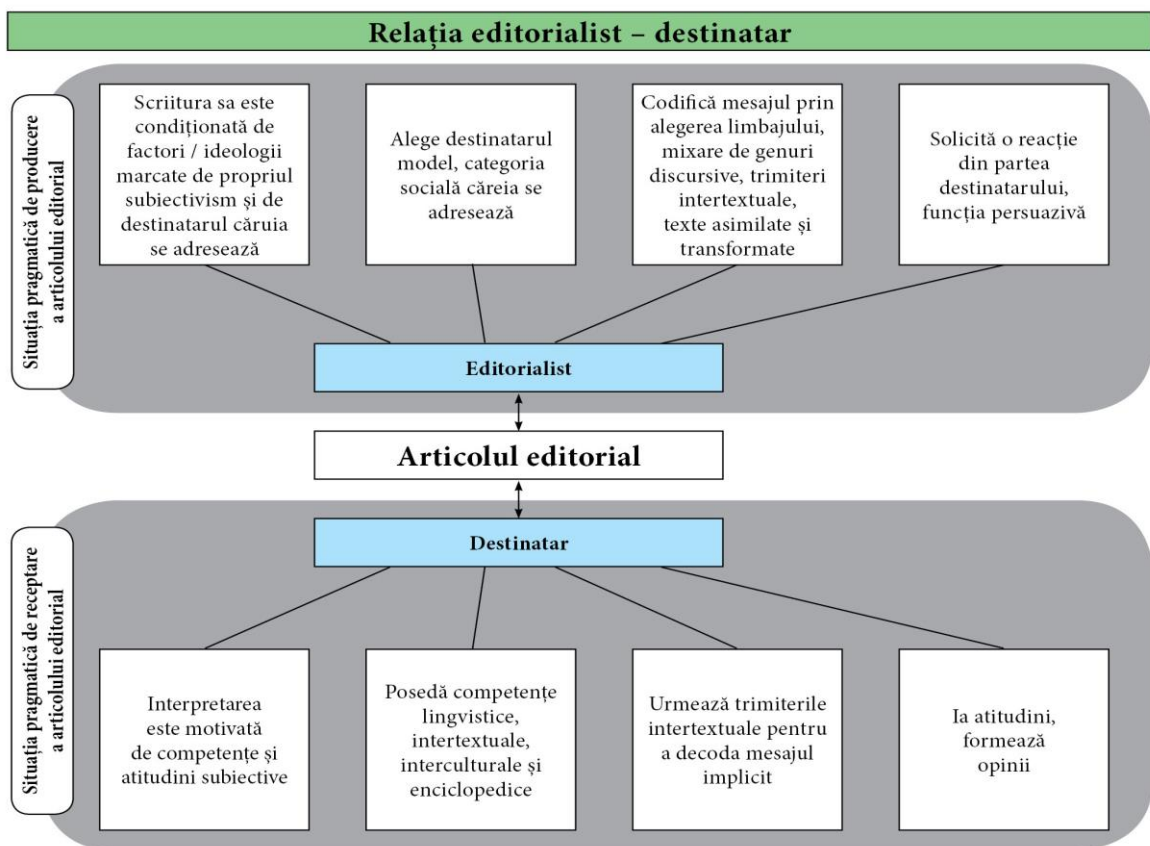

Fig. 1 Relația editorialist – destinatar
Sursa: elaborată de autor (N.R.).

În paragrafele capitolului demonstrăm că intertextualitatea este elementul care asigură interacțiunea editorialului cu contextul lingvistic (alte texte) și cu cel extralingvistic (referințe și aluzii la contexte și evenimente sociale), cu discursuri anterioare (interdiscursivitate) și cu cele anticipate la destinatarul său. Jurnalistul dialoghează prin discursurile pe care le citează și cărora li se opune sau le acceptă. Prin intermediul intertextualității, jurnalistul discută cu eventualii săi cititori, le propune lianți și așteaptă ca aceștia să-i valorifice, să-i decripteze și să-i interpreteze, astfel limitând cercul celor inițiați în dialog. Editorialul nu admite „simpli asistenți”.

Având în vedere că obiectul de cercetare al lucrării îl constituie o variantă funcțională (limbajul jurnalistic) a limbilor română, engleză și franceză la nivel intertextual, materialul factual înglobează *textele editorialelor scrise* (în varianta electronică), astfel urmărind aspectul material, fizic al înregistrării răscrucilor (efectelor) intertextuale.

Constituirea corpusului prezentei lucrări relevă multiple dificultăți la delimitarea unui amplu material lingvistic. Pentru a obține dintr-o clasă deschisă de elemente de examinat una relativ închisă, am ținut să folosim eșantioane de exemple specifice diferitelor niveluri de analiză lingvistică, aplicând criteriile structurale și semantice, fără a pierde din vedere funcționarea lor pragmatică în textele editorialelor din limbile română, franceză și engleză [19, p. 57]. În constituirea corpusului de exemple am respectat câteva principii, dintre care primul ține de selectarea *unui singur tip de text publicistic* pentru a avea un teren comun pentru comparație și analiză, *publicat online*, în baza *delimitării temporale*: editorialele colectate au fost publicate în perioada ianuarie 2012 – septembrie 2015 în presa scrisă (online). Din eșantionul articolelor editoriale consultate și analizate (text integral) am selectat ca reprezentative *patru grupaje de editoriale* (subcorpusuri) *tematice* care sunt comparabile și care abordează evenimentele sociale importante reflectate în presa din limbile menționate: alegerile lui V. Putin (Rusia 2012), situația critică teritorială din Ucraina (Crimeea, implicarea Rusiei), scrutinul pentru „divorț” al Scoției (Marea Britanie) și implicarea politică a SUA în Orientul Mijlociu (SUA, Orient). La fel, am operat cu un grupaj de 14 titluri de editoriale pentru studiul de caz. Un principiu important aplicat la constituirea corpusului este centrat pe *valoarea textuală* a elementelor intertextuale. Pentru o analiză eficientă, nu ne-am limitat la fraze izolate, ci am operat cu segmente textuale mai ample.

Cercetarea noastră are intenția de a identifica formele de intertextualitate valorificate de editorialiști și sursele de inspirație și argumentare ce servesc ca fundal de concepere a textului produs, folosite în discursul editorial. O altă trăsătură importantă este că, în contextul globalizării, textele sunt internaționale, prin urmare, acestea prevăd existența unor fire invizibile care leagă lucrările diferitor autori și diferitor culturi ce respiră prin text și conectează civilizații. Intertextualitatea, care este ea însăși un concept dialogic, stabilește un dialog intercultural și permite apropierea între texte, literaturi și culturi, fiind un punct de întâlnire și de confruntare între universuri culturale diferite. În acest context intertextualitatea și interculturalitatea se presupun reciproc.

Sușinim că utilizarea intertextualității ca practică discursivă este o strategie utilizată destul de frecvent pentru a face un editorial mai persuasiv și pentru a provoca reacții dorite la publicul său. În studiul nostru propunem o abordare sintetică a efectelor de enunțare în editoriale, obținute prin inserarea elementelor intertextuale, purtătoare de mărci interculturale, demers bazat pe ideea că de multe ori conținutul editorialului este colorat de textele și conceptele provenite din alte culturi decât cea a editorialistului (jurnalistului). Astfel, editorialele dețin un rol semnificativ în procesul comunicării interculturale datorită faptului că promovează interacțiunea culturală în societatea globalizată de astăzi.

Editorialul este intercultural, mai bine zis transcultural, luând în considerare lipsa limitelor culturale în intențiile editorialistului, care face apel la toți interlocutorii capabili să descifreze mesajul, indiferent de cultura căreia îi aparțin. În condițiile globalizării, actualizarea marcherilor intertextuali necesită competențe transculturale (enciclopedice, lingvistice, culturale specializate).

Trebuie admis faptul că cititorii din sânul grupului social sursă uneori nu observă efectele posibile generate de referințele inspirate din aceste cunoștințe împărtășite (comune). Cu toate acestea, ele pot fi inedite în noile condiții de funcționare, în special fiind adresate membrilor altor comunități sociale, care nu împărtășesc aceleași cunoștințe, aceeași cultură sau aceleași viziuni asupra lumii cu destinatarii proveniți din societatea-sursă și, prin urmare, vom asista, în asemenea situații, la declanșarea și funcționarea unor efecte intertextuale și interculturale fără precedent. În studiul nostru analizăm efectele discursive și enunțative rezultate din astfel de interferențe și din posibilele niveluri de decodare și interpretare a lor.

Deseori editorialistul folosește date (informații) excerptate din domeniul afacerilor externe, precum și date referitoare la evenimente istorice pentru a contura situația problematică din țara dată, pentru a-și exprima dezacordul și a declanșa o atitudine critică, ironică sau chiar sarcastică. Sarcasmul și ironia permit cititorului să considere aceste inserări ca o lecție de istorie oferită de editorialist spre interpretare.

Un eveniment major care a atras interesul editorialiștilor este dorința Scoției de a rupe o uniune de 300 de ani cu Regatul Unit. Editorialistul George Robertson (*Washington Post*) afirmă direct că propaganda separatistă că o Scoție divorțată "*divorced Scotland*" de restul Marii Britanii precum că ar fi mai bogată, mai sănătoasă și mai influentă nu este justificată: *The proclamation that a Scotland divorced from the rest of Britain would be richer, healthier, more influential and fairer has not been substantiated*. Oferta (posibilitatea divorțului) este în continuare caracterizată prin proverbul bine cunoscut încă din Evul Mediu (1530): „(buy) a real pig in a poke”, de origine franceză - *acheter (un) chat en poche*, care actualizează intertextul cu referire la informația oferită de separatiști cu scopuri persuasive sau, mai bine zis, pentru a utiliza strategia *brainwash*, în scopul propagandei separatiste:

What's on offer? A real pig in a poke. [S-C4.1] Este o atenționare asupra necesității de a avea o atitudine mai atentă față de diverse trucuri propagandistice.

Contextualizarea liantului intertextual permite cititorului să descifreze mesajul ironic prin intermediul căruia editorialistul se opune acestui divorț/scrutin. Probabil anume din atare considerente editorialiștii fac apel la filmul *Braveheart*, care devine element cultural și ideologic veridic, evocat în mostrele următoare: *But this is no romantic "Braveheart" moment. The separatists are deadly serious, well-organized and well-funded.* [S-C4.1] / *Amintirea bătăliilor sângeroase dintre scoțieni și armata coroanei britanice rămâne una cât se poate de vie în regiune, de la baladele populare ascultate în puburi la sărbători locale și evenimente în care se pun în scenă interpretări ale luptelor.* [S-C4.6]

Exemplele citate descriu acest divorț ca „no romantic *Braveheart* moment” (un moment „*Braveheart* non-romantic”), propunând un joc de conotații negative ce țin de subiectul epic și romantic din filmele care descriu lupta pentru eliberarea Scoției de sub jugul Marii Britanii. Prin actualizarea intertextului dat, editorialul intră în relații dialogice cu linia de subiect a filmului, actualizând ideea că fenomenul *Braveheart* a inspirat o manifestare excesivă a naționalismului scoțian, marcat deseori de prejudecăți antibritanice. Putem vorbi despre o semiotică generală și despre o memorie culturală a partenerilor comunicaționali ai ideologiilor naționale. Exploatarea acestui link intertextual nu se oprește aici. Constatăm că editorialistul francez Pierre Beylau (*Le Point*) preia același element intertextual al fenomenului *Braveheart* în articolul său, menționând: „*Des mythes fondateurs puissants planent sur la saga écossaise. Celui de William Wallace, héros légendaire de la guerre d'indépendance du XIIIe siècle, ou celui de la malheureuse Marie Stuart, reine d'Écosse et de France décapitée au XVIe siècle sur ordre d'Elizabeth Ier.*” [S-C4.3]

În plus, în articolul său, David Horsey (*Los Angeles Times*) face aluzie la același fenomen *Braveheart* folosind expresia *romantic vision of a Scotland liberated from union with the rest of Britain: A majority of Scottish voters have decided that the risks of independence outweigh the romantic vision of a Scotland liberated from union with the rest of Britain.* [S-C4.5]

În rezultatul analizei exemplelor sus menționate, observăm că editorialistul american George Robertson utilizează expresia *Braveheart moment* ca aluzie intertextuală directă/explicită, pe când David Horsey și Elena Dumitru fac doar o aluzie evazivă/difuză la același fenomen, preconizând că destinatarul său are suficiente cunoștințe pentru a stabili legătura intertextuală și a decoda mesajul ascuns. Editorialistul francez Pierre Beylau, utilizează același link intertextual, însă oferă mai multe detalii pentru a ușura cititorului său efortul de decodare, deoarece este un element ce ține de cultura scoțiană, deci vorbim despre o dimensiune interculturală de nivel global.

Vom sublinia că utilizarea fenomenului *Braveheart*, reflectat unanim în exemplele din editorialele analizate *supra*, joacă un rol important de sursă informațională, creând atmosfera situațională a articolului și a evenimentului vizat și utilizat ca fundal pentru imaginea intertextuală și

interculturală ce urmează a fi transmisă receptorului spre decodare. În contextul globalizării, editorialiștii operează cu modelele existente în conștiința destinatarilor și utilizează aluziile (la concepte internaționale și interculturale) ca punți de transgresare a limitelor geografice, culturale, interpretative.

Elementele comune ale referințelor intertextuale extrase din exemplele analizate în investigația noastră explică dimensiunea globală a intertextualității și conduc la ideea caracterului interinstituțional al acestor noțiuni. Forma indirectă a comunicării interculturale în editoriale este specificată de referințele la culturile diferitor țări. Sursele informative utilizate țin preponderent de domenii precum istoria, valorile general-umane, religia, dar și de literatură, cinematografie etc. Vom menționa că editorialele cuprind un spațiu temporal și geografic foarte larg, uneori greu de delimitat, totodată, ele sunt strâns ancorate în evenimentele din top într-o perioadă concretă, actualizată.

Efectele discursive și enunțiative devin expresia unei noi realități lansate pentru decodare. După cum rezultă din exemplele prezentate anterior, editorialiștii utilizează diverse texte și surse culturale pentru a exprima indirect dezaprobarea sau opiniile lor critice în ceea ce privește evenimentele descrise. Ne alăturăm poziției cercetătoarei L. Zbanț, care subliniază că interpretarea informației codificate în text este strâns legată de o societate concretă, căpătând efecte neașteptate, originale în extensii spre alte culturi și societăți. Această informație exprimă valorile cognitive pe care cultura dată le-a acumulat la o etapă specifică de dezvoltare. Revoluția ce se produce într-o astfel de comunicare cu destinatarii constă în faptul că atare așteptări cognitive se extind spre un public larg, situat oriunde, dar efectele interpretative ale mesajelor produse au un diferit grad de reușită, căci, totuși, există zone focalizate mai mult spre cultural decât spre intercultural, adică unii destinatari pot să nu cunoască sursele intertextuale și deci, să nu sesizeze mesajul respectiv. Iată de ce, comprehensiunea textului necesită competențe speciale, de ordin enciclopedic și psiholingvistic, care pot contribui la decodarea informațiilor având sursele în efectele de intertextualitate interculturală.

Capitolul 3: *Abordarea intertextuală a editorialului*, elucidează tipologizarea elementelor intertextualității, formele de intertextualitate ce produc efecte comunicative și pragmatice în limbile română, engleză și franceză; determină funcțiile intertextualității; punctează necesitatea competențelor lingvistice, intertextuale, interculturale și enciclopedice din partea cititorului pentru receptarea corectă a textului. Cercetarea dimensiunii intertextuale a editorialului este justificată prin faptul că textul editorialului este marcat de o evidentă și subtilă intertextualitate. Editorialistul creează un text intertextual, care incită receptorul nu doar prin multitudinea sensurilor, dar mai ales prin modalitatea combinării lor. Editorialul antrenează o lectură intertextuală, spațiul textual aflându-se într-o permanentă construire și re-construire a sensului.

În paragrafele capitolului urmărim relațiile dintre formele de intertextualitate materializate în cadrul editorialului și impactul acestora asupra procesului de înțelegere și interpretare textuală și

detalierea funcțiilor formelor intertextuale în editoriale. Prin urmare, ilustrăm mecanismele de actualizare a lecturii intertextuale și propunem tipologia intertextualității orizontale, verticale și mixte actualizate prin citat, clișeu, referință și aluzie operate în baza parametrilor de clasificare identificați în lucrările specialiștilor din domeniu: A. Compagnon, G. Genette, J. Kristeva, U. Eco, T. van Dijk, G.Slyshkin, A. H. Pasco, E. Popova, ș.a.

Intertextualitatea orizontală în editoriale este tratată prin ***relația textului articolului de opinie cu alte texte precursoare prin preluarea, integrarea și transformarea altor texte***. Relația text – pre-text devine o condiție dublă a procesului de generare de sens și a procesului receptării, angajând o nouă interpretare și nu o simplă repetare datorită noii situații pragmatice. Formele intertextualității în sens restrâns (text-text) în editoriale, instrumentele ce asigură dialogismul între editorial și pre-textele actualizate sunt citatul, clișeul și referința.

Citatul direct, este cel mai evident, obișnuit și concret instrument al intertextualității în editoriale, fiind caracterizat de o condiție dublă, în contradicție: una obiectivă și una subiectivă. În cazul utilizării obiective, citatul este actualizat ca sursă de informații pentru fundamentarea demersului și în calitate de strategie de comprimare a informației anterioare determinată de limitele de volum. În cazul utilizării subiective, citatul se prezintă în calitate de strategie de detașare și excludere pentru a masca un atac la adresa adversarilor și o practică de salvare a imaginii.

Un exemplu de utilizare obiectivă pentru a ilustra modul în care citatul actualizează lectura intertextuală poate fi : *L'ère de Poutine clôture, contre son gré, la puissance soviétique. Mais la suite est énigmatique. Bismarck a dit : "La Russie est toujours plus forte et plus faible qu'on croit." Poutine aussi.* [S-C1.1] În acest exemplu autorul recurge la utilizarea intertextualității manifest cu scop apelativ, atunci când editorialistul stabilește o relație cu sursa primară a informațiilor împrumutate ca să-și fundamenteze demersul pe opinia unei autorități – a cancelarului german Bismarck. În cazul dat se face legătura cu afirmațiile lui Bismarck pentru a accentua trăsătura enigmatică, imprevizibilă a lui V.Putin și a regimului său. În exemplul următor remarcăm o utilizare a citatului intertextual cu alt scop, aluziv, cu ajutorul căruia autorul transmite explicit adevărul, dar, totodată, lasă să se înțeleagă contrariul. Citatul permite acest mod particular de manipulare a informației, spunând adevărul sau citând integral opinia unui politician. *Most political leaders are keen to cling to power, said Peter McKay in The Daily Mail – just look at UK Prime Minister David Cameron: "Putin has manipulated the system to remain in power. So has Cameron, who made a pact with the Liberal Democrats which ensures him a full, five-year Parliamentary term."* [S-C1.8] Fără a adera explicit la opinia emisă, jurnalistul creează inițial impresia unei simple citări, dar nu este părtașul ideii enunțate, astfel, el nu se identifică cu locutorul enunțului.

Alegerea citatului este intenționată. Autorii editorialelor utilizează această practică atunci când este riscant pentru ei să se expună direct, din motiv că acordarea de comentarii negative, cu acuzație

implicită, poate fi văzută ca un fel de atac verbal. Cu ajutorul citatului, editorialistul poate atinge concomitent două obiective: el poate critica fără să poarte responsabilitate pentru acest act.

Citatul indirect, în viziune empirică, *este o parafrază, un rezumat al gândurilor altui autor reformulate de noul autor*. În editoriale acesta este caracterizat prin trăsături precum existența enunțiatorului generic; utilizare cu scop explicativ; parafrizarea pasajului sursă are loc concomitent cu procesul de reducere a conținutului original; crearea unui fel de ambivalență. Prin citat indirect interlocutorului i se oferă un tablou subiectiv, trecut prin viziunea evaluativă a editorialistului, care nu doar constată, ci îi conferă apreciere și intensitate. Citatul indirect este folosit cu scop explicativ. Potrivit ideii autorului, beneficiarul nu are suficientă pregătire pentru o înțelegere adecvată a textului. Din acest motiv este necesar să fie precizată declarația, contribuind astfel la crearea cunoștințelor de fond necesare cititorului pentru a interpreta adecvat textul. În majoritatea cazurilor, parafrizarea pasajului sursă are loc concomitent cu procesul de reducere (scurtare). Citarea indirectă, combinată cu elipsa, este mult mai frecventă decât citarea indirectă „pură”: *Ghenadi Ziuganov a afirmat că a avut loc un scrutin al hoșilor, absolut necinstit.* [S-C1.13] / *Liberalul Vladimir Rijkov a spus și el că alegerile ar fi fost nelegitime.* [S-C1.13] / *Navalny's claims of widespread election fraud were soon followed by the communist party, who said that they could not consider the elections free or fair after the volume of complaints they had received.* [S-C1.6]

Actualizarea intertextuală prin intermediul citatului indirect poate crea un fel de ambivalență în cazul receptorului care nu percepe/nu cunoaște textul original la care face referință discursul, favorizând astfel dominația autorului, care își asumă rolul de a rezuma și a sistematiza. De la receptor totuși așteptăm „modele” cognitive complexe, care ar actualiza sursele codate în citatul indirect.

Clișeul, este la prima vedere, un instrument al intertextualității, în sensul larg al noțiunii, fiind des echivalat cu un „cod cu originea pierdută” sau cu „citatul fără ghilimele”. Privit din perspectiva articolelor editoriale, clișeul are o valoare pregnantă. El se prezintă ca *o acțiune intenționată, fiind deliberat ironic și reprezentativ, purtător al unei intertextualități parodice, deci, vorbim despre o modalitate a intertextualității restrânse sau particulare*. Avem de a face cu o codificare, unde intertextul este „citat” și reprodus, cu variații minime, la fiecare actualizare „serială”. Rolul clișeului în editorial este de a crea imagini noi și a declanșa la destinatar anumite întrebări; de a atrage atenția, prin ostentație, obligându-l pe destinatar să perceapă prezența clișeului și să decodifice rolul său informativ, de a convinge și declanșa diverse emoții destinatarului. Un exemplu ce prezintă interes este clișeul „*Țarul Putin*” și alte lexeme din acest câmp semantic. Am constatat că mai mulți editorialiști de la diferite reviste și publicații (*Le Point, Courrier International, Edmonton Journal, The Guardian*), aparținând diferitor spații socio-culturale, recurg la acest clișeu, conferindu-i valoare semnificativă. Instrumentul intertextual dat, cu siguranță incită cititorul să stabilească asemănări între cele două elemente ale sintagmei și, prin urmare, să atribuie anumite caracteristici personalității și

comportamentului președintelui rus V. Putin, fiind comparat cu țarii ruși (considerați dictatori), dar, în același timp, ridiculizându-i slăbiciunile generate de putere.

Preluarea aceluiași clișeu cu mici variații (prinț - țar postsovietic – împărat, care la rândul său este o aluzie la „avansarea în carieră” a lui V. Putin) de multiple editoriale (din spații geopolitice diferite) are rolul de a atrage atenția, prin ostentație, obligându-l pe cititor să perceapă prezența clișeului și rolul său informativ, chiar dacă sursa inițială este de neidentificat. După cum observa U.Eco, un clișeu ne face să râdem, dar o sută de clișee ne emoționează, profunzimea lor frizează patosul; când toate „arhetipurile izbucnesc fără rușine, atingem o profunzime homerică”. [31] Prin intermediul clișeului, tonalitatea editorialului creează imagini noi, înglobând evenimentul discutat și, la fel, declanșează anumite întrebări, pe care editorialistul intenționează să le sugereze cititorilor săi cu scopul de a obține reacții diferite, așteptate de jurnalist.

Prin *referință* înțelegem *un extras dintr-un text, menționarea unei persoane, a unui document, a unei declarații sau a unei specificări a sursei la care se face referire, deci o formă de intertextualitate cu ajutorul căreia, în textul produs, are loc trimiterea către oricare reprezentare formală a textului sursă*. În editoriale, referința este un proces extrem de complex ce ține de integrarea editorialului propriu-zis în corpul de date preexistente, autorul se bazează pe familiarizarea prealabilă a cititorilor cu sursa originală și pe informațiile din conținutul acesteia, și este caracterizată de utilizarea numelor proprii pentru referințe la *autori (textul sursă)* și *titluri (opere literare, editoriale, ziare)*.

Mostra *Pour comprendre la politique russe, comme pour suivre les épisodes de Guerre et Paix, l'immense roman de Tolstoï, il faut toujours avoir une carte en main*. [S-C1.3] evocă referința la titlul romanului Război și pace de L. Tolstoi. În calitate de referință la titlu, înțelegem referințele ca formă de comunicare între textul editorialelor și titlul textului precedent (în cazul dat, al unei opere literare). Referințele date, luate separat, sunt relativ rare. Cel mai frecvent, acestea sunt utilizate alături de numele autorului. În exemplul citat, autorul se referă la denumirea textului-sursă (*Guerre et Paix*), utilizându-l în calitate de material de referință explicit. Astfel, propunem ca referința „*Guerre et Paix*” să fie considerată referință la titlu, cu funcție intertextuală, și care servește drept un exemplu ce conturează poziția autorului prin includerea comparatului (politica rusă) cu comparantul (episoadele din *Război și pace*) pentru exemplificare, comparare și intensificare a mesajului implicit sau motivul (necesitatea unei hărți fără care ești rătăcit). Referința dată servește drept punct de contact între textul articolului și romanul lui L. Tolstoi, ca o dovadă, o argumentare a poziției editorialistului prin utilizarea adverbului *comme*. Evaluarea prezentată în exemplu nu are un caracter obiectiv, ci mai curând unul retoric, subiectiv. Situația dată poate fi explicitată doar ținând cont de scopurile comunicative ale editorialistului care recurge la o modalizare intensivă sau chiar la o exagerare. Referința la titlu este însoțită de numele autorului (Tolstoi): aparent, editorialistul consideră insuficientă limitarea la menționarea denumirii textului precedent pentru a determina sursa de

împrumut. Citarea lucrării fundamentale are, cu siguranță, scopul de formare a cunoștințelor de fond ale cititorului, impunând necesitatea de a analiza fragmentul în profunzime pentru a identifica valorile semantice proprii unităților capabile să realizeze sensul implicit (subtextul ca purtător de voce al editorialistului).

Intertextualitatea verticală implică dialogul articolului editorial cu multiplele reprezentări mentale, presupuziții relevante, coduri culturale, sociale (învățate din texte și nu numai) profund înrădăcinate în trecutul (modelele cognitive) autorului/cititorului utilizate la crearea conștientă sau inconștientă de semnificații noi. Editorialistul/receptorul poate utiliza orice sursă în calitate de cod pentru incryptarea/decriptarea mesajului implicit în vederea construirii sensului. Textul editorialului prevede un mesaj complex, întregit de context și subtext, dar determinat în același timp de factori extratextuali valorificați de ambii participanți la dialog, editorialistul și destinatarul (competent). ***Intertextualitatea verticală implică intertextualizarea (editorialist) și contextualizarea (cititor) factorilor textuali (cu sursa textuală pierdută sau fără sursă textuală fixă – „concepte”) și extratextuali, reprezentând interferențele socialului, tabloului lingvistic al lumii, culturalului, politicului, astfel ale explicitului (contextului) și ale implicitului (subtextului) pentru a transmite/percepe vocea și intențiile autorului.*** Definiția este argumentată de faptul că scrierea și citirea textului are loc în cadrul ansamblului textual: istoric, social, politic, cultural, și astfel încorporează dimensiunile spațiale, temporale, cognitive, culturale, etc.

În abordare tradițională, ***aluzia*** se prezintă ca unul dintre multiplele mijloace de exprimare a conexiunilor intertextuale, însă varietatea largă de mijloace de „corelare”, „sugestie”, „asociere” face dificilă distingerea unor trăsături caracteristice care ar delimita aluzia de celelalte tipuri de relații intertextuale. În contextul studiului nostru, ***aluzia este abordată ca un bloc intertextual din care s-a eliminat în totalitate relația text-text (în sensul direct) și caracteristicile textuale, și s-a păstrat doar referința la un „concept”, ca un tip special de referință, utilizată pentru a spori și consolida semnificația mesajului transmis, este important să menționăm că nu identificăm un text-sursă fixat, dar o multitudine de potențiale texte preexistente, fiecare dintre ele având capacitatea de a îndeplini această funcție.***

Prin „concept”, împreună cu V. Karasik, S. H. Lyapin, A. Wierzbicka, M. Angelova, înțelegem un construct multidimensional semnificativ, cultural și socio-psihologic în conștiința colectivă, obiectivată într-o anumită formă lingvistică. Mai exact, „conceptul” reflectă procesul de cunoaștere a lumii, rezultatul activității umane, experiența și cunoștințele despre lume.

O primă constatare este că editorialele abundă în trimiteri la *nume de personalități marcante* (politice, culturale) din toate sferele de influență. Atare aluzii formează prima sub-categorie de aluzii identificate în corpusul nostru factic. Fiind o strategie de intensificare a mesajului, ele sunt concepute cu scopul clar de a produce un puternic efect persuasiv asupra cititorilor prin suplinirea unui punct de

vedere specific. Prezența numelor proprii în textul editorialului se încadrează în tendința jurnalistului de a oferi informații și de a favoriza transferul referențial. Articolele analizate conțin nume de personalități notorii, cunoscute în diferite cercuri politice, artistice, literare etc., astfel, explicarea utilizării acestor nume devine specifică și individuală, în dependență de personalitatea, de mentalitatea și de competențele de decodificare ale fiecăruia. Să analizăm câteva exemple: *Ancien KGBiste, (Poutine) il est le dernier rejeton du visionnaire que fut Andropov (1), l'égal pour la Russie de Deng Xiaoping pour la Chine.* [S-C1.1] /...“poporul gândește la Putin ca un nou Brejnev și un nou Andropov”- a declarat liderul Partidului Național Democrat (ultranaționalist) - Vladimir Jirinovschi. [S-C1.14]

Observăm inițial o referință (nume) la personalități cunoscute, bifurcată între cel care a încălcat drepturile omului, Andropov, al cărui nume funcționează ca o aluzie ce face conexiune între textul editorialului și întregul corpus de texte ce descriu prigonitorul intelectualității, persecutorul libertății de gândire, cel care poartă responsabilitatea pentru multe nedreptăți între anii 1970 și începutul anilor 1980: pentru deportări, pentru arestări politice, pentru persecutarea disidenților, pentru abuz de psihiatrie, și Deng Xiaoping, cel care, într-un guvern autoritar moderat, a restaurat stabilitatea internă și creșterea economică, după excesele dezastruoase ale revoluției culturale; sub conducerea sa, China a dobândit o creștere economică rapidă, ridicarea nivelului de trai, a extins considerabil libertățile personale și culturale, precum și legăturile cu economia mondială în creștere.

Prin referința la personalitățile lui Andropov și Deng Xiaoping se face o aluzie subtilă și o comparație a modalității de conducere propagate de Putin, după părerea editorialistului – o combinație de luciditate și obsesii, care păstrează preferința sovietică față de poliția secretă și față de jocul de șah. Desigur, aluzia, ca mijloc de legătură de nivel superior, nu are o „conexiune” fixată cu sursa. În plus, avem de a face cu o încercare de a aborda personalitățile numite din mai multe unghiuri de vedere, creând astfel impresia unei tratări obiective a informației. Sursa funcționează ca o multitudine de imagini individuale, asociate cu textele ce descriu activitățile acestor personalități, ele formând „conceptul” sau constructul cognitiv actualizat în conștiința receptorului care percepe referința la nume și o decodifică în mod subiectiv.

Aluzia este un exemplu de ghicitoare textuală, care poate fi dezambiguizată numai datorită informațiilor intertextuale. Prin intermediul aluziei, fiecare eveniment, personaj sau situație din editorial este înzestrată imediat cu proprietăți pe care textul nu le specifică explicit, dar presupune că cititorul este capabil să recurgă la tezaurul intertextual. Un exemplu de astfel de „ghicitoare” este oferit de secvența următoare: „*Mais Poutine, lui, est le passeur d'un peuple de 140 millions d'âmes, de ses icônes, de ses nouveaux boyards, de ses rêveries arrosées, de ses utopies fracassées, lourds icebergs flottant dans la mémoire populaire au gré du grand dégel*”. [S-C1.1] Expresia „le passeur d'un peuple de 140 millions d'âmes” reunește metaforic situația în societatea rusă actuală, condusă de V. Putin, cu

opera lui N. Gogol „*Suflete moarte*”, la fel ca și „de ses icônes, de ses nouveaux boyards”. Pentru decodarea mesajului implicit, receptorul are nevoie de competență intertextuală, de cunoașterea operei lui N. Gogol, dar și a istoriei Rusiei. Aluzia la „nouveaux boyards” (noi boieri) actualizează indirect imaginea de țar a lui V. Putin, făcând totodată legătura cu „les nouveaux riches”, adică toți cei care se îmbogățesc rapid în situații de tulburări sociale importante. Unele secvențe ale editorialului necesită o atenție deosebită și cunoștințe speciale referitoare la contextul social al domeniului vizat.

Tot în această secțiune a lucrării noastre, ținem să stabilim funcțiile intertextuale la nivelul producerii textuale, valabile pentru un articol editorial: a) *funcția referențială*, adică unitatea de bază în schimbul informativ, care se realizează prin redirectionarea destinatarului către un pre-text pentru informații suplimentare, necesare înțelegerii mai exacte a textului. Această funcție derivă din utilizarea formelor intertextuale cu scop informativ, argumentativ, apelativ și explicativ. Referirea sau menționarea unui alt text sau al unui concept apelează la imaginile deja prezente în conștiința destinatarului, ceea ce sporește eficiența percepției, utilizându-se un minim de resurse lingvistice; b) *funcția evaluativă*, generată de dialogizarea polemică a discursului editorial, prin care conexiunile intertextuale cu scop evaluativ sunt valorificate la maximum; c) *funcția persuasivă* - în calitate de formator de opinii, editorialistul recurge la intertextualitate pentru a convinge și a influența publicul său. Este spațiul în care jurnaliștii preiau informațiile mai mult sau mai puțin cunoscute și operează deturnarea lor parțială sau totală cu scopul de a forma sau deforma opiniile publice.

Un compartiment aparte al capitolului 3 îl reprezintă *studiul de caz*, în care ne-am propus să evaluăm gradul de decodare a elementelor intertextuale din titlurile articolelor editoriale. Am fost motivați de încercarea să oferim instrumente de decodare a intertextualității, dar și cu scopul de a ajuta cititorii să înțeleagă și să interpreteze texte de opinie, care necesită, de obicei, diverse competențe, în special enciclopedice, interculturale și psiholingvistice din partea cititorului. În titlurile editoriale se explorează diverse metode de manipulare a opiniei publice, valorificând în acest sens competențele/cunoștințele intertextuale și enciclopedice ale editorialistului care impun cititorului indirect sarcina de a se documenta pentru a fi capabil să decodeze mesajul și să interpreteze informațiile implicite.

În contextul analizei gradelor de cunoaștere și de sintetizare a opiniilor deja existente (E. Coșeriu, C. Stroe, A. Flew) delimităm următoarele nivele: *cunoaștere clară distinctă* – (justificată, completă) permite recunoașterea obiectului (în diferite grade), identifică sursa și toate asociațiile legate de el. În aceste condiții, emițătorul și receptorul se află la nivele egale, având cunoștințe enciclopedice (de fond) relativ comune. În acest caz comunicarea trebuie să fie de succes. *Cunoaștere obscură* sau superficială – destinatarul recunoaște indicele textului împrumutat, dar nu poate determina cu claritate sursa, deci semnificația mesajului nu este dezvăluită pe deplin. Diferența dintre competențele enciclopedice, socioculturale și intertextuale ale emițătorului și destinatarului este semnificativă. Cu un

astfel de raport al cunoștințelor generale ale participanților la actul de comunicare este posibilă neînțelegerea sau interpretarea eronată a textului-țintă. *Necunoaștere* – destinatarul consideră că textul împrumutat aparține emițătorului, astfel legătura intertextuală nu este percepută și valorificată. Acest lucru se întâmplă atunci când cunoștințele de fond ale autorului și cititorului diferă în mod accentuat. Rezultatul acestei relații este un eșec interpretativ.

În urma aplicării modelului de calcul la rezultatele obținute, facem următoarea reprezentare grafică care arată nivelul de cunoaștere a surselor intertextuale pentru fiecare student în parte. (Fig. 2)

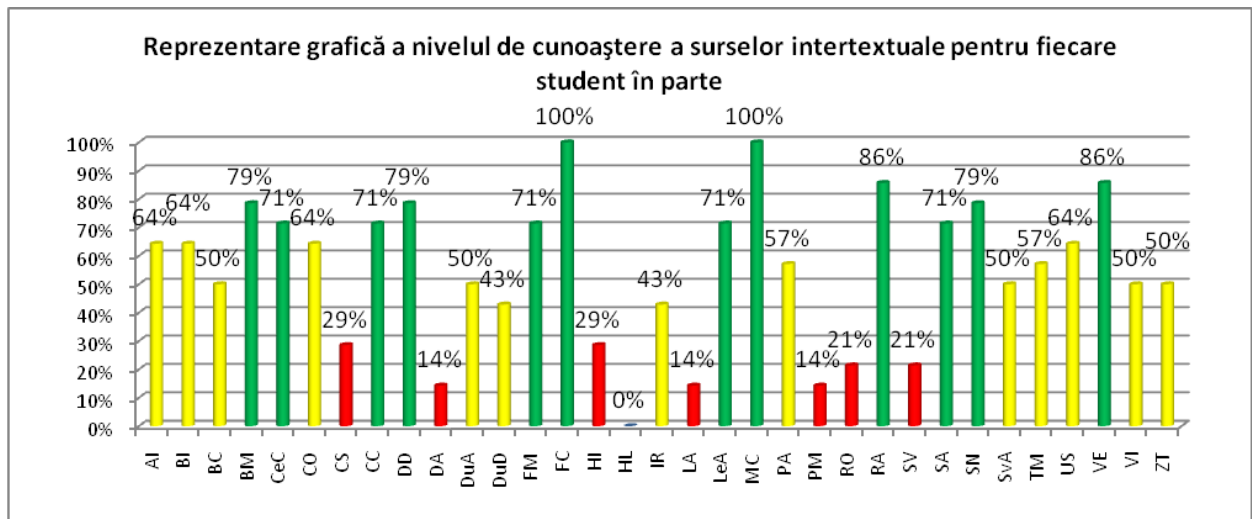

Figura 2. Reprezentarea grafică a nivelului de cunoaștere a surselor intertextuale pentru fiecare respondent în parte

Sursa: elaborată de autor(N.R.)

Analizând reprezentarea grafică din fig. 2, am constatat că, din 33 de respondenți, doar 12 studenți au dat dovadă de cunoaștere clară distinctă (justificată), căci răspunsurile lor variază de la 70% până la 100% grad de identificare a sursei intertextuale. Pentru obținerea acestui rezultat, respondenții au decodat cel puțin 10 din 14 itemi sugerați. Rezultatele obținute se prezintă în modul următor: 2 respondenți au identificat 14 din 14 itemi (100% decodare intertextuală), 2 respondenți au identificat 12 surse (86%), 3 respondenți au identificat 11 surse (79%) și 5 respondenți au identificat 10 surse (71%).

Este important de menționat că titlurile incluse în chestionar au fost alese astfel încât să putem testa nivelul cunoștințelor intertextuale ale studenților la fiecare item în parte și per total ca grup. Al doilea obiectiv al studiului de caz a fost de a determina gradul de dificultate în procesul de decodare a fiecărui titlu de editorial și a mesajului intertextual implicit. Alegerea noastră a fost determinată de faptul că evaluarea competenței intertextuale/enciclopedice (cunoaștere) poate fi realizată numai prin numeroase comparații cu indicatorul inițial (legătura intertextuală), precum și luând în calcul eventualele abateri (identificate de către cititor, uneori diferite de intențiile autorului). Este sigur că intertextualitatea face ca mesajul să fie ambiguu, prin urmare, este destinat cu preponderență cititorilor care posedă abilitățile/competențele necesare pentru decodare.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă propusă spre soluționare în domeniul de investigație rezidă în argumentarea ipotezei generale, conform căreia tendințele de utilizare a intertextualității vizează o practică generativă (intertextualitate a scriiturii, în care intertextualitatea reprezintă un mecanism de producere a textelor, a semnificațiilor și conotațiilor noi) și o strategie de interpretare textuală (intertextualitate a receptării, când intertextualitatea funcționează ca un mecanism de declanșare a interpretării mesajului, gândirea subiectivă a destinatarului generând semnificații noi). Cercetarea premiselor epistemologice și metodologice care au ghidat demersul investigativ al investigației noastre, precum și analizele efectuate ne permit să formulăm următoarele concluzii generale.

1. Rezumând diferitele modele ale textului ca obiect de studiu lingvistic, prezentăm intertextualitatea drept o caracteristică a textului, care exprimă o relație multi-dimensională a unui text concret cu alte texte de-a lungul liniilor de conținut, de gen și de trăsături stilistice, structuri, expresie formală, constituind coloana vertebrală a categoriei de discurs, corelate cu alte categorii structural-discursive (subiectul discursiv, adresarea/interactivitatea, referențialitatea) și categorii de discurs achiziționate (informativitatea, instituirea normelor, apartenența stilistică și de gen, integritatea participanților și circumstanțele comunicării).

2. Intertextualitatea servește ca expresie a funcțiilor primare ale cunoașterii filologice, enciclopedice, în particular a celei culturale prin stabilirea legăturii dintre textul produs (rezultat) și experiența umană anterioară (modele și conceptele cognitive), extrase din sursele receptate anterior.

3. Scopul unui editorial este să formuleze puncte de vedere pe baza unei analize declarate ca obiectivă în vederea soluționării unei probleme, iar vocea autorului se identifică pe fundalul unor generalizări cu caracter moral, social sau psihologic, care reflectă universul său valoric.

4. Pe de o parte, urmărind scopul de a rămâne fideli obiectivelor unui editorial, adică de a comenta și de a suscita variate reacții afective la receptorii lor, editorialiștii folosesc practic toată gama formelor de intertextualitate, obținând efecte discursive prin plasarea textelor scrise în diferite perioade istorice în contexte actuale, prin mixare de forme de intertextualitate care duc la dezvoltarea semnificațiilor noi.

5. Pe de altă parte, receptorul ca participant activ actualizează formele de intertextualitate pentru a decoda mesajul implicit, operând o variate niveluri de cunoaștere și demonstrând diverse competențe. În cazul identificării sursei, el demonstrează un grad egal de cunoștințe (competențe) intertextuale cu cele ale autorului, interpretând pertinent mesajul sau, din contra, înregistrăm un eșec interpretativ în cazul neidentificării intertextului.

6. Efectele comunicative în editoriale sunt obținute prin inserarea elementelor intertextuale purtătoare de mărci interculturale, demonstrând ipoteza că, în mare parte, conținutul editorialului este colorat mai intens de textele și conceptele provenite din alte culturi decât cea a editorialistului. Astfel,

editorialele dețin un rol semnificativ în procesul comunicării interculturale datorită faptului că promovează interacțiunea culturală în societatea globalizată de astăzi.

7. Folosirea instrumentelor intertextuale în editorial ghidează cititorul, oferindu-i un domeniu vast de referință și care variază de la tezaurul literar, la istorie, politică, cultură, generând un dialog intertextual și intercultural. Interpretantul textului editorial inițiază decodificarea prin stabilirea unor corelații intertextuale chiar la nivel de subconștient, pentru că memoria umană stochează o multitudine de concepte ale textelor concrete.

8. Cercetarea intertextualității într-o abordare pragmasemantică și cognitivă a contribuit la înțelegerea mecanismelor conceptuale care o susțin, producând un aparat terminologic (intertextualitate orizontală, intertextualitate verticală, etc.) pentru descrierea acestora.

9. Comunicarea investigată în editoriale, caracterizată printr-un spațiu geografic intercultural larg și un nivel înalt de dialogizare a textelor și evenimentelor din diferite timpuri și culturi, reprezintă totodată un dialog intercultural. Prin prezenta analiză, am demonstrat că mecanismul comunicării interculturale și cel al intertextualității contribuie la originalitatea editorialelor, care, astfel, se extind dincolo de hotarele unei societăți și ale unei culturi.

10. Studiul de caz a demonstrat importanța luării în considerație a particularităților individuale ale studenților. Cunoașterea gradului de decodificare a efectelor intertextualității și, implicit, a cunoștințelor și competențelor intertextuale ale studenților permite să organizăm mai eficient procesul de instruire, reflectat în curriculumurile pentru mai multe discipline de studiu (precum *Interpretarea textului*, *Interpretarea discursului în limba engleză, franceză, română*, *Pragmatica textului și pragmatica discursului* etc.).

Cercetarea efectuată de noi este doar un început în ceea ce privește funcționarea și efectele discursive, semantice și pragmatice s.a. ale intertextualității în editoriale. Pentru investigațiile ulterioare recomandăm câteva direcții de cercetare:

- continuarea studierii intertextualității în editorial de diverse genuri (cultură, artă, etc.);
- cercetarea detaliată a efectelor generate de metaforă și metonimie în calitate de instrumente intertextuale;
- relevarea metaforelor realizate în variate texte editoriale și urmărirea modalității de actualizare a lor prin intermediul expresiilor metaforice;
- implementarea mai largă a genului de editorial cu mărci de intertextualitate în parcursul academic.

BIBLIOGRAFIE

1. Adam, J. M. Lingvistica textuală, Introducere în analiza textuală a discursurilor. Traducere de Corina Iftimia. Iași: Institutul European, 2008. 406 p.
2. Barthes R. Plăcerea textului. Traducere de Marian Papahaghi. Cluj: Editura Echinox, 1994. 144 p.
3. Baudry J-L. Scriitură, ficțiune, ideologie. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel, 1960-1971. București: Editura Univers, p. 226-249.
4. Coman M., coord. Manual de jurnalism. Tehnici de documentare și redactare. 2000-2001, vol. II, 179 p.
5. Coman R. Tehnici de redactare (în presa scrisă). București: Editura Fundației România de mâine, 2009. 174 p.
6. Coșeriu E. Omul și limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală. Antologie, argument, note, bibliografie și indici de Dorel Fînar. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 36-52.
7. Diaconescu I. Conceptul de text. În: Alexandra Gherasim, Nadejda Cara. Teoria Textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 8-26.
8. Dumitrăcel S. Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentația instituirii comuniunii fatice prin mass-media. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006. 392 p.
9. Ioncioaia F. Introducere în presa scrisă. Iași: Editura Universității A.I. Cuza, 2000. 155 p.
10. Hăulică C. Textul ca intertextualitate. Pornind de la Borges. – București: Editura Eminescu, 1981. 214 p.
11. Kristeva J. Problemele structurării textului. În: Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel. 1960-1971. București: Editura Univers, 1980, p. 250-272.
12. Ricoeur P. Modelul textului: acțiunea intenționată considerată ca text. În: Alexandra Gherasim, Nadejda Cara. Teoria Textului. Antologie. Chișinău: CEP USM, 2008, pp. 52-61.
13. Preda S. Jurnalismul cultural și de opinie. Iași: Polirom, 2006. 231 p.
14. Roșcovan N. Strategii de lecturare a intertextualității în editoriale: autor versus destinatar. În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii, conferință științifică internațională. Culegere de articole selective. Chișinău: ASEM, 25-26 sept. 2015, Vol. 4, Partea I, p. 60-63.
15. Sollers Ph. Nivelurile semantice al unui text modern. În : Pentru o teorie a textului. Antologie Tel-Quel. 1960-1971. București : Editura Univers, p. 273-282.
16. Vid I., Structuri retorico-stilistice în presa românească actuală, AUT, XLVII, 2009, p. 236-244, http://www.litere.uvt.ro/vechi/documente_pdf/stiintefilologice/2009_integral.pdf (vizitat la: 03.02.14).
17. Vultur S. Infinitul mărunț: De la configurația intertextuală la poetica operei. București: Cartea Românească, 1992. 278 p.

18. Zbant L. Aportul informativ intertextual al imaginii in decodificarea textului jurnalistic. În: *Lingvistica integrala – multilingvism – discurs literar*. Suceava – Cernauti – Chisinau, 2014, p. 376-383.
19. Zbant L. Intensitatea absolută a calității și acțiunii (în limbile franceză și română). Chișinău: CEP USM, 2009. 300 p.
20. Петрова Н. Текст и дискурс. În: Alexandra Gherasim, Nadejda Cara. *Teoria Textului. Antologie*. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 62-74.
21. Compagnon A. *La seconde main, ou le travail de la citation*. Paris: Editions du Seuil, 1979. 415 p.
22. Jenny L. La stratégie de la forme. În *Poétique, Revue de théorie et d'analyse littéraires*, no 27, 1976, p. 257-281.
23. Kerbrat-Orecchioni C. *L'enonciation de la subjectivite dans le langage*. Paris: Armand Colin, 1980. 290 p.
24. Rastier F. *Arts et sciences du texte*. Presses Universitaires de France, 2001. 305 p.
25. Riffaterre M. L'intertexte inconnu. În *Littérature No 41, Intertextualités Médiévales*, février 1981, pp. 4-7, <http://www.jstor.org/stable/23801916> (vizitat 12.04.2014).
26. Riffaterre M. La trace de l'intertexte, *La Pensée No 215*, Paris, octobre 1980, p. 4-18.
27. Riffaterre M. Sémiotique intertextuelle : l'interprétant in Rhétoriques. Sémiotiques. *Revue d'Esthétiques No 1-2*, Paris, 1979, p. 128-150.
28. Roșcovan N. L'approche intertextuelle du discours postélectoral dans les éditoriaux. În: *Etudes Interdisciplinaires en Sciences humaines (EISH) – Revue officielle internationale du CODFREURCOR. No. 1 Université d'Etat Ilia*, 2014, p. 112-124.
29. Barthes R. *The death of the Author*. În *Image, Music, Text*, New York: Farrar, 1977, p. 142-148.
30. Dijk T. van. *Opinions and Ideologies in the Press*. În A. Bell and P. Garrett (eds.), *Approaches to Media Discourse*, Oxford: Blackwell, 1998, pp. 21-64. <http://www.discourses.org/OldArticles/Opinions%20and%20Ideologies%20in%20the%20Press.pdf> (vizitat 1.11.2012).
31. Eco U. *Faith in Fakes. Travels in Hyper-Reality*, Minerva, 1995. 306 p.
32. Genette G. *Palimpsests. Literature in the second degree*. Traducere de Channa Newman and Claude Doubinsky, University of Nebraska Press, 1997, 493 p. (*Palimpsests*, Editions du Seuil, Paris, 1982)
33. Roșcovan N. The intertextual aspect of intercultural communication. În: *Rolul profesorului în procesul predării limbii străine în contextul integrării europene, materialele colocviului științifico-practic*. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 139-146.

Editoriale:

- S-C4.1 - Robertson George. *Scotland secession could lead to re-Balkanization of Europe*. Washington Post. Publicat 5.01.2014.
- S-C4.2 - Editorial Board: *Scotland's Pro-Unity Vote*. The New York Times. Publicat 19.09.2014.
- S-C4.3 - Beylau Pierre. *Écosse: God Save the United Kingdom !* Le Point. Publicat 12.09.2014.
- S-C4.4 - *Editorial Board: If Great Britain fractures, the entire world loses*. Washington Post. Publicat 13.09.2014.
- S-C4.5 - Horsey David. *Scotland will do better staying with Britain than going solo*. Los Angeles Times. Publicat 19.09.2014.
- S-C4.6 - Dumitru Elena. *Referendum în Scoția. Istoria însângerată pe care scoțienii n-o pot uita*. Adevărul. Publicat 16.09.2014.
- S-C4.7 - Unteanu Cristian. *Cazul Scoției, posibil catalizator al viitorului proces de fărâmițare al statelor din Europa*. Adevărul. Publicat 28.08.2014.
- S-C4.8 - Badea-Guerite Iulia. *Edinburgh, locul unde (poate) se sfârșește... Anglia*. Adevărul. Publicat 18.09.2014.
- S-C1.1 - Imbert Claude. *Roman Russe*. Le Point. Publicat: 15.03.2012.
- S-C1.2 - Netter Emmanuel. *Edito : l'alarme de Poutine*. Droits le l'Homme. Publicat 05.03.2012.
- S-C1.3 - Thureau-Dangin Philippe. *Russie : dans quel pays revient Poutine ?* Courrier International. Publicat 9.03.2012.
- S-C1.4 - Editorial: *Putin's Ploys*. Peninsula News Paper. Publicat: 28.02.2012
- S-C1.5 - Editorial: *Putin's next challenge*. The MetroWest Daily News. Publicat: 5.03.2012.
- S-C1.6 - Editorial: *Russia: Putin's carousel arrives in town*. The Guardian. Publicat: 5.03.2012.
- S-C1.8 - Editorial: *Russian PM Vladimir Putin wins presidential elections but can he really cling on to power for the next 12 years?* Periscope Post. Publicat: 5.03.2012.
- S-C1.9 - Editorial: *Putin's return upsets the reset*. USATODAY. Publicat: 5.03.2012.
- S-C1.10 - Elder Miriam. *Vladimir Putin: We have won. Glory to Russia*. The Guardian. Publicat: 4.03.2012
- S-C1.11 - Editorial: *Vladimir Putin: a Potemkin election*. The Guardian. Publicat: 7.12.2011
- S-C1.12 - Tănase Constantin. *Putin reface URSS și Imperiul Rus*. Timpul. Publicat 11.07.2012
- S-C1.13 - Diaconu-Colintineanu Laurențiu. *Putin revendică victoria în alegerile din Rusia*. Publicat 05.03.2012
- S-C1.14 - Pivariu Corneliu. *Revenirea „țarului” Putin*. Pulsul Geostrategic, Publicat 9.10.2012
- S-C1.15 - Dumitru Constantin. *Putin și lumea*. Cotidianul. Publicat 14.03.2012
- S-C1.16 - Editorial. *Putin câștigă întotdeauna. Dar Rusia? Puterea*. Publicat 4.03.2012

ADNOTARE

Nina Roșcovan: Dimensiunea intertextuală a editorialului în limbile română, engleză și franceză, teză de doctor în filologie, Chișinău, 2018.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, 5 tabele, 10 figuri, bibliografia compusă din 215 titluri, 7 anexe, un glosar de termeni, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autoarei.

Rezultatele tezei au fost reflectate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: intertextualitate, editorial, interculturalitate, intertextualitate orizontală, intertextualitate verticală, practică generativă, strategie de interpretare, forme de intertextualitate, comunicare interculturală.

Scopul lucrării este de a contura conceptul de intertextualitate și de a elucida scenarii de manifestare a intertextualității în textul editorialului în limbile română, engleză și franceză atât din punctul de vedere al producerii textuale, cât și al receptării și interpretării textului, prin integrarea rezultatelor studiilor de teorie a textului, de analiză a discursului, de pragmatică și comunicare interculturală. Obiectivele investigației:

- schițarea unui cadru teoretic și metodologic favorabil elaborării unui studiu de pragmatică a textelor articolelor de opinie (editoriale) scrise;
- argumentarea dimensiunii intertextuale a editorialelor, constatând dacă editorialistul recurge la intertextualitate ca strategie de generare de semnificații;
- stabilirea mecanismelor de funcționare și a particularităților de manifestare a intertextualității în editoriale;
- efectuarea unei tipologizări a formelor de intertextualitate valorificate în editoriale (în baza corpusului de analiză);
- descrierea funcțiilor intertextualității în editoriale (în baza corpusului de analiză);
- analiza tehnicilor intertextuale care contribuie la actualizarea demersului discursiv în textul editorialului în procesul derulării cadrului referențial;
- realizarea analizei mesajului intertextual în contextul globalizării în editoriale din ziare cu ideologii și politici editoriale distincte;
- investigarea modului în care același conflict și aceiași participanți sunt reprezentați în editorialele publicate în limbile română, engleză și franceză.

Noutatea științifică și originalitatea lucrării rezidă în transpunerea conceptului de intertextualitate, preluat din cadrul analizei textului literar, în domeniul interpretării editorialului din presa de limbă română, engleză și franceză. Editorialistul și autorul textului literar au în comun intenția creării unui text destinat unui public larg, având diverse intenții comunicative. Modelul teoretic al intertextualității cu care operăm se bazează pe interacțiunea: text/extratext – editorialist – text1 – lector, urmând linia M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, model completat prin reflecțiile noastre, care au generat o tipologizare a formelor de intertextualitate (orizontală, verticală, mixtă).

Importanța teoretică și practică este argumentată de faptul prin care conexiunile stabilite de editorialist condiționează rolul de pivot al intertextualității în constituirea relațiilor referențiale în universul discursiv al textului editorialului. Datorită modalității complexe de realizare a intertextualității, care permite codarea informației prin întrepătrunderea textelor precedente cu cele prezente, realizată în planul expresiei lingvistice grație unui inventar comprehensiv de mijloace lingvistice și discursive, mecanismul intertextual este postulat drept un concept eficient de analiză a editorialelor și mijloc de comunicare autor-cititor reprezentativ pentru dialogul intertextual, intercultural, care necesită un proces interpretativ complex.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele tezei au fost implementate la redactarea comunicărilor științifice prezentate în cadrul unor conferințe internaționale și naționale și la orele de Interpretare a textului/discursului în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, USM.

АННОТАЦИЯ

Нина Рошкован: Интертекстуальное измерение (аспект) редакционной статьи на румынском, английском и французском языках, диссертация доктора филологических наук, Кишинев, 2018 год.

Структура работы: введение, три главы с выводами, главные выводы и рекомендации, 5 таблиц, 10 фигур, библиография из 215 источников, 7 приложений, глоссарий терминов, декларация об ответственности, CV автора.

Результаты диссертации нашли отражение в 10 научных работах.

Ключевые слова: интертекстуальность, редакционная статья, межкультурность, горизонтальная и вертикальная интертекстуальность, генеративная практика, стратегия интерпретации, формы интертекстуальности, межкультурная коммуникация.

Цель данной работы заключается в определении концепции интертекстуальности и выяснении сценарий проявления интертекстуальности в редакционной статье на румынском, английском и французском языках с точки зрения производства текста, а также и интерпретация текста, путем интегрирования результатов теоретических исследований текста, анализа речи, прагматической и мультикультурной коммуникации.

Задачи исследования:

- эскиз теоретической и методологической основы, благоприятной для разработки прагматического изучения текстов передовых статей;
- аргументация межтекстового измерения передовиц, выяснение того, использует ли обозреватель интертекстуальность как стратегию создания смысла;
- выделение механизмов функционирования и особенностей проявления интертекстуальности в редакционных статьях;
- определение типологии форм интертекстуальности в редакционных статьях (на основе анализа базового корпуса);
- анализ интертекстуальных методов, которые способствуют обновлению дискурсивного подхода в редакционном тексте в процессе ссылочной структуры;
- проведение анализа интертекстуальных сообщений в контексте глобализации в редакционных статьях в газетах различных идеологий и редакционной политики;
- исследование того, как один и тот же конфликт, и одни и те же участники представлены в редакционных статьях, опубликованных на румынском, английском и французском языках.

Научная новизна и оригинальность работы заключается в транспозиции концепции интертекстуальности взятой из анализа литературных текстов, в интерпретации редакционной статьи и средствах массовой информации румынского, английского и французского языках. Колумнист и автор литературных текстов разделяют намерение создать текст для широкой публики, с различными коммуникативными намерениями. Теория интертекстуальности, с которой мы работаем, основана на взаимодействии: текст/экстра-текст – колумнист – текст1 – читатель, следуя линии М. Риффатерр – У. Эко – Ж. Куллер – Л. Дженни, модель, дополненная нашими размышлениями, создавшие типологию форм интертекстуализма (горизонтальный, вертикальный, смешанный).

Разработанная научная проблема заключается в том, что соединения, устанавливаемые колумнистом это условие ключевой роли интертекстуальности в установлении отношений редакционного текста с ссылочной вселенной дискурса. Интертекстуальный механизм постулируется в качестве эффективной концепции для анализа редакционных статей и средства коммуникации автор-читатель для интертекстуального и межкультурного диалога, требующий сложный процесс толкования.

Внедрение научных результатов. Результаты диссертации были внедрены в процессе подготовки научных сообщений, представленных на национальных и международных конференциях.

ANNOTATION

Nina Roscovan: The Intertextual Dimension of the Editorial in Rumanian, English and French Languages, PhD Thesis, Chisinau, 2018.

Thesis structure: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, 5 tables, 10 figures, a bibliography consisting of 215 titles, 7 annexes, a glossary of terms, the statement of responsibility and the author's CV.

Thesis results are reflected in 10 research articles.

Key words: intertextuality, editorial, interculturality, horizontal intertextuality, vertical intertextuality, generative practice, interpretation strategy, forms of intertextuality, intercultural communication.

The aim of the thesis is to outline the concept of intertextuality and to elucidate the scenarios of manifestation of intertextuality in the text of the editorial in Romanian, English and French, both from the point of view of the textual production and of the reception and the interpretation of the text by integrating the results of the studies in text theory, discourse analysis, pragmatics and multicultural communication.

The objectives of the present research paper are:

- drawing up a theoretical and methodological framework favourable to the elaboration of a pragmatic study of the texts of the written (editorial) articles;
- argumentation of the intertextual dimension of the editorials, ascertaining whether the columnist resorts to intertextuality as a meaning-generating strategy;
- establishing the functioning mechanisms and the manifestation peculiarities of intertextuality in the editorials;
- generating a typology of intertextual forms used in the editorial (based on the corpus analysis);
- description of the intertextuality functions in the editorial (based on the corpus analysis);
- analysis of the intertextual techniques that contribute to the update of the discursive approach in the editorial text within the referential framework;
- analysis of the intertextual message in the context of globalization in editorials with distinct editorial ideologies and policies;
- investigation of how the same conflict and the same participants are represented in editorials published in Romanian, English and French.

The scientific novelty and the originality of the work resides in the transposition of the concept of intertextuality, taken from the analysis of the literary text, in the field of the interpretation of Romanian, English and French editorial articles. The editorialist and author of a literary text have in common the intent to create a text intended for a wide audience, based on various communicative intentions. The theoretical model of the intertextuality with which we operate is based on the interaction: text/extratext – editorialist – text1 – lecturer, following M. Riffaterre – U. Eco – J. Culler – L. Jenny, a model completed by our reflections, generating a typology of forms of intertextuality (horizontal, vertical, mixed).

The theoretical and practical value is argued by the fact that the connections established by the editorialist condition the pivotal role of intertextuality in the constitution of the referential relations in the discursive universe of the editorial text. Due to the complex way of realizing the intertextuality, which allows the encoding of the information through the intertwining of the previous and the present texts, taking place in the linguistic expression through a comprehensive inventory of linguistic and discursive means, the intertextual mechanism is postulated as an efficient concept of editorial analysis and means of the author-reader communication representative for the intertextual and the intercultural dialogue, which requires a complex interpretative process.

The implementation of research results. The results of the thesis were implemented in drawing up the scientific communications presented at international and national conferences and during the lectures/seminars of Text/Discourse Interpretation at the Faculty of Foreign Languages and Literatures, MSU.

ROȘCOVAN NINA

**DIMENSIUNEA INTERTEXTUALĂ A EDITORIALULUI ÎN LIMBILE ROMÂNĂ,
ENGLEZĂ ȘI FRANCEZĂ**

621.06 – TEORIA TEXTULUI; ANALIZA DISCURSULUI; STILISTICĂ

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 24.05.2018

Formatul hârtiei 60x84 1/6

Garnitura Times New Roman

Tiraj 50 ex.

Comanda nr. 255

CEP USM

Centrul Editorial –Poligrafic al USM
Str. Al. Matevici, 60, Chisinau, MD-2009